

Harðskapur í parlagi og nærsambondum

8. MARS 2011

VINNUMÁLARÁÐIÐ

ALMANNAMÁLARÁÐIÐ

INNLENDISMÁLARÁÐIÐ

HEILSUMÁLARÁÐIÐ

Innihaldsyvirlit

Formæli.....	2
Um heildarættlanina.....	3
Eitt lív við ongum harðskapi er ein mannaættur.....	4
Innihaldið í heildarættlanini.....	6
Átøkini í heildarættlanini: Kostnaðir og tíðarættlan	7
Ítøkilig uppskot til heildarættlan.....	8
At upplýsa og fyrbyggja harðskap.....	9
Stuðul til harðskaparrætt.....	12
Átøk, ið venda sær til yrkisbólkar.....	16
Átøk, ið venda sær til teirra, ið fremja harðskap.....	20
Uppgávur, sum myndugleikar og felagsskapir røkja í sambandi við harðskap í parlagi og nærsambondum.....	22

Títtul: Harðskapur í parlagi og nærsambondum

Útgivið: 8. mars 2011

Útgevandi: Vinnumálaráðið, Heilsumálaráðið, Almannamálaráðið og Innlendismálaráðið

Útgáva, 1. upplag, 300 eintøk

Uppsetan: Sendistovan

Málslig gjøgnumgongd: Sprotin

Prent: Prenta

Forsíðumynd: Sloyfa ímóti harðskapi í parlagi og nærsambondum (domestic violence)

Talgild útgáva (PDF fíla) kann takast niður av heimasíðuni hjá avvarðandi ráðum

Um tilfar í hesi frágreiðing verður endurgivið, skal vísast til útgávuna

Formæli

Vit vita, at harðskapur í parlagi og nærsambondum fer fram í Føroyum eins og aðrastaðni. Tilíkur harðskapur er eitt lutfalsliga ósjónligt lógarbrot, tí aloftast fer tað fram í loyndum, innan veggja í heiminum. Hóast talan er um lógarbrot, er hetta eitt tabu, og tøgningin valdar um hetta evnið í Føroyum. Skulu vit loysa trupulleikan er ein fortreyt, at vit sum samfelag bróta tøgningina og fara at tosa um harðskap í parlagi og nærsambondum.

Harðskapur í parlagi og nærsambondum er ikki avmarkaður til nakrar ávísar samfelagsbólkar, men kann koma fyri sama hvønn aldur, útbúgving, ættarslag, tjóð, átrúnað, seksualitet ella evni fólk hava. Avleiðingarnar eru tó ógvusligar fyri tey, sum eru fyri harðskapinum bæði líkamliga, kensluliga, sálarliga, búskaparlíga og sosialt. Harumframt eru kostnaðirnir fyri samfelagið ómetaliga høgir.

Sum menniskju og sum samfelag kunnu vit als ikki liva við, at harðskapur er partur av lívinum hjá nøkrum borgarum í okkara landi. Hugburður okkara er greiður – vit vilja fyrbyggja og steðga harðskapinum. Tøgningin skal verða brotin.

Hetta er fyrsta heildarætlanin, sum hefur til endamáls at fyrbyggja og steðga harðskapi. Heildarætlanin fevnir um fimm ár, og vilja vit seta sjøtul á eina tilgongd, sum hefur við sær broytingar og loysir trupulleikarnar. Henda yvirskipaða heildarætlanin vísir á ítøkilig átøk, sum skulu verða sett í verk. Hesi átøk skulu síðani útgreinast teir komandi mánaðirnar. Tað merkir, at átøkini í heildarætlanini skulu verða lýst gjøllari, og ein neyvari ætlan skal verða gjørd fyri, hvussu tey verða sett í verk.

Johan Dahl
landsstýrismaður
í vinnumálum

Rósa Samuelsen
landsstýriskvinna
í almannamálum

Okkum manglar hagtøl í Føroyum, sum kunnu lýsa trupulleikan, men nógv bendir á, at tað fyri tað mesta eru menn sum eru harðligir ímóti kvinnum og børnum – serliga tá ið talan er um líkamligan harðskap. Tað eru tó ábendingar um, at kvinnur kunnu fremja harðskap ímóti makanum, serliga sálarligan harðskap, men eisini líkamligan harðskap ímóti børnum. Tí vendir heildarætlanin sær til bæði kynini, annaðhvørt tey eru fyri harðskapi ella fremja harðskap. Harumframt vendir heildarætlanin sær til børn, ið eru fyri harðskapi ella vitni til harðskap við hús.

Heildarætlanin fatar víða og fevnir um 18 átøk, sum eru ætlað at fyrbyggja og upplýsa um harðskap umframt at stuðla og viðgera fólk, ið eru fyri harðskapi. Eisini eru átøkini ætlað at geva yrkisbólum betri amboð at handfara harðskap og fáa í lag betri samstarv og mannagongdir bæði hjá myndugleikum og ímillum myndugleikar. Harumframt fevnir ætlanin um viðgerðartilboð til teirra, sum eru harðlig. Talan er sostatt um meira enn bara at bøta um sjúkueykenni, men eisini at seta í verk átøk, har harðskapurin tekur seg upp, nevnliga hjá tí sum fremur harðskap.

Í tilgongdini hava nógvir myndugleikar, felagsskapir og einstaklingar verið sera beinasamir at geva arbeiðsbólkinum og politiska fylgibólkinum ráð, fakligan kunnleika og upplýsingar. Tí vilja vit takka teimum fyri. Arbeiðið heldur fram, og tá fer arbeiðsbólkurin framhaldandi at ráðføra seg við hesar.

Annika Olsen
landsstýriskvinna
í innlendismálum

John Johannesen
landsstýrismaður
í heilsumálum

Um heildarætlanina

Á fundi í Norðurlandahúsinum 25. november 2010 gjørdur allir politisku flokkarnir týðiliga greitt, at teir vildu gera og seta í verk eina heildarætlan til tess at byggja fyri og steðga harðskapi, sum fer fram í parlagi og í nærsambondum. Ein arbeiðsbólkur hefur síðan nýggj 2011 staðið fyri at gera heildarætlanina og skuldi ætlanin verða klár 8. mars 2011. Umframt sjálfvan arbeiðsbólkin hefur ein politiskur fylgibólkur verið við í arbeiðnum.

Stutt tíð hefur verið at gera eina so umfatandi ætlan, og hefur arbeiðsbólkurin tí gjørt eina yvirskipaða heildarætlan til 8. mars 2011. Fyri at lýsa neyvari júst, hvussu átøkini í heildarætlanini skulu verða sett í verk, skal tann yvirskipaða heildarætlanin verða útgreinað millum 8. mars og 25. november 2011.

Nógv yrkisfólk koma í sínum arbeiði í samband við børn og vaksin, sum eru fyri harðskapi. Sum dømi kunnu verða nevnd lögrelufólk, læknar, sálarfrøðingar, heilsufrøðingar, námsfrøðingar, lærarar, sjúkrarøktarfrøðingar umframt starvsfólk á Kvinnuhúsinum og í Tú og Eg ráðgevingini. Arbeiðsbólkurin hefur leitað sær vegleiðing frá nógvum yrkisbólum, og hefur hetta íkastid verið virðismikið grundarlag undir hesari heildarætlanini.

Arbeiðsbólkurin hefur fingið vegleiðing frá myndugleikum aðrastaðni, sum hava royndir á økinum og fleiri hava sagt seg vilja koma til Føroya at veita vegleiðing, tá ið ítøkilig átøkini skulu verða sett í verk. Í tilgongdini er støði eisini tikið í nógvum viðkomandi frágreiðingum og vísindaligum kanningum.

Henda heildarætlanin er ein byrjan og er partur av einari tilgongd, sum í fyrstu syftu skal vara í fimm ár – frá 2012 til og við 2016. Í 2016 verður ætlanin endurskoðað og við nøkrum royndum á baki skal ein nýggj heildarætlan verða gjørd og vera klár at seta í verk í 2017.

Landsstýrisfólkini, sum hava sett arbeiðið í gongd, eru:

Johan Dahl, landsstýrismaður í vinnumálum
Rósa Samuelsen, landsstýriskvinna í almannamálum
Annika Olsen, landsstýriskvinna í innlendismálum
Aksel Johannesen, táverandi landsstýrismaður í heilsumálum

Í arbeiðsbólkinum eru:

Erika Anne Hayfield, Vinnumálaráðið
Súsanna Nordendal, Almannamálaráðið
Gudrun Mortansdóttir Nolsøe, Innlendismálaráðið
Símun Jóannesarson Hansen, Heilsumálaráðið

Í politiska fylgibólkinum eru:

Bergtóra Høgnadóttir Joensen, løgtingskvinna, Tjóðveldi
Marjus Dam, løgtingsmaður, Sambandsflokkurin
Hans Pauli Strøm, løgtingsmaður, Javnaðarflokkurin
Jenis av Rana, løgtingsmaður, Miðflokkurin
Kitty May Ellefsen, ráðgevi, Fólkaflokkurin
Kári á Rógvi, løgtingsmaður, Sjálvstýrisflokkurin

Eitt lív við ongum harðskapi er ein mannarættur

Øll menniskju hava rætt til eitt lív við ongum harðskapi. Tað er ólógligt at vera harðligur við børn¹, og tað er ólógligt at vera harðligur við vaksin. Veruleikin er tó, at harðskapur móti maka og móti børnum fer fram í Føroyum. Harðskapur fer eisini fram í øllum samfelagsløgum og er ikki avmarkaður til ávísar bólkar. Kortini er tað sera torført at lýsa, hvussu umfatandi trupulleikin er í okkara samfelag, tí eingin gransking er og nærum eingi hagtøl eru. Tó vita vit, at tað fer fram – vit vita frá ymsum myndugleikum, eitt nú lögregluni, Gigni, Barnaverndartænastuni og dómsvaldinum og eisini frá felagsskapum sum Kvinnuhúsinum og Tú og Eg ráðgevingini.

Sambært samlaðu harðskapsmálunum hjá lögregluni² í Føroyum, sum endaðu við ákæru ella dómi framgongur:

- Av teimum samlaðu 44 harðskapsmálunum í 2009, sum endaðu við ákæru ella dómi vóru 23% av hesum í parlagi ella nærsambondum. Av teimum 23% vóru fleiri av ákærunum móttvegis einum fyrrverandi maka.
- Av teimum samlaðu 56 harðskapsmálunum í 2008, sum endaðu við ákæru ella dómi vóru 11% av hesum í parlagi. Tey ákærdu vóru fimm menn og ein kvinna.
- Bæði í 2008 og 2009 vóru ein triðing fleiri harðskapsmál, sum endaðu uttan ákæru av tí, at málið bleiv steðgað. Í nøkrum førum var hetta tí ákæra varð tikin aftur av tí órættaða.

Verður eisini hugt at, hvussu mangar kvinnur gista á Kvinnuhúsinum sammett við fólkatál, bendir alt á, at harðskapur í Føroyum er eins vanligur og aðrastaðni.

Harðskapur í einum húski er ein sera álvarsamur trupulleiki hjá øllum pørtum. Hetta er galdandi fyri tann, ið er fyri harðskapi, tann, ið er fremur harðskap og børn í húsinum. Fólk, ið eru fyri harðskapi, kunnu fáa álvarsom likamlig og sálarlig árin, bæði her og nú og seinni í lívinum. Angist, lágt sjálvsvirði, tunglyndi, ilt við at sova eru bert nøkur eyðkenni, sum harðskaparrakt kunnu hava.

Børn, sum liva í húskjum við harðskapi – bæði tey, sum eru fyri harðskapi og tey, sum eru vitni til harðskap – kunnu hava nógv sálarlig árin, sum t.d., at tey hava lágt sjálvsvirði, eru óttafull, hava trupulleikar í vinaløgum, eru aggressiv, klára seg illa í skúlanum umframt fleiri langtíðar trupulleikar, so sum tunglyndi og trauma.

Harðskapur í parlagi og nærsambondum kostar eisini samfelagnum nógv pening, bæði tí at tey, sum er fyri harðskapi, missa arbeiðsinntøku, og tí myndugleikar og felagskapir brúka nógv orku at viðgera harðskaparmál. Ein dansk kanning vísir, at harðskapur í parlagi og nærsambondum kostar danska samfelagnum 1/2 mia. kr. um árið³. Tá er lagt upp fyri skaðaviðgerð, löggluviðgerð, tíð nýtt í rættarskipanini, kostnað at reka kreppumiðstøðir, læknakostnað, kostnað í heilsuskipan annars og mistari arbeiðsinntøku. Leysliga umroknað til føroysk viðurskipti er tað 5 mió. kr. um árið. Tá er hvørki kostnaður fyri at viðgera børn taldur við, ei heldur kostnaður, ið stendst av trupulleikum hjá harðskaparraktum seinni í lívinum, so sum vánalig sálarlig heilsa.

Harðskapur í parlagi og nærsambondum er ein trupulleiki, sum er ógvuliga torførur at basa, av tí at hann aloftast fer fram í loyndum – innan fyri teir fyra veggirnar í heiminum. Tí er eitt miðvíst mál við heildarætlanini, at samfelagið skal tosa um harðskap. Tey, sum eru fyri harðskapi, skulu verða stimbrað at siga frá, og tey, sum vita um harðskap, skulu vera við til at loysa trupulleikan.

Hvat er harðskapur?

Harðskapur er ein gerð ella ein hóttan, sum kann gera seg inn á sjálvræðisrættin hjá einum persóni ella sum elvir til pínu, skaða ella ger viðkomandi bangnan – sama um tað eru børn ella vaksin. Harðskapur kann hava somu ávirkan á tey, sum eru vitni til harðskapin. Harðskapurin kann verða tilætlaður ella framdur í sinnisrørslu og fer út um samfelagsmørk, reglur og lógir.⁴

Harðskapur kann vera:

Likamligur harðskapur: At verða sligin, bukað/ur, skumpað/ur, kastað/ur, ella har vápn ella onnur amboð eru brúkt.

Sálarligur harðskapur: Tá ið ein sjálvur ella børnini eru hótt við harðskapi, rópt eftir, stýrd, avbyrgd frá øðrum menniskjum og áhaldandi niðrað og funnist at.

Kynsligur harðskapur: At verða tvingaður at hava kynsligt samband ella vera við í kynsligum gerðum.

Fíggjarligur harðskapur: At missa móguleikan at nýta sín eigna pening ella at hava pening til mat og annað grundleggjandi.

Materiellur harðskapur: At verða fyri, at ognarlutir verða oyðilagdir.

Aloftast er talan um eitt mynstur av valdsatburði, heldur enn einstakar hendingar. Tað merkir, at harðskapur í parlagi og nærsambondum kann vera ein samanseting av ymskum atburði, ið ikki altíð er opinlýstur harðskapur ella beinleiðis lógarbrot.

Hvønn fevnir heildarætlanin um?

Harðskapur millum pør fer fram – eisini millum tey pør, sum ikki búgva saman og pør, sum eru farin frá hvør øðrum. Tí skal parlag verða fatað sum pør, ið eru gift ella ógift, búgva saman ella ikki og her eisini fyrrverandi parløg.

Fyri børn, sum liva við harðskapi heima við hús kann tað hava álvarsligar sálarligar, sosialar og likamligar fylgjur. Tey eru tí eisini fevnd av heildarætlanini.

¹Anordning nr. 228 fra 15. mars 2007 om ikrafttræden for Færøerne af lov om forældremyndighed og samvær „Barnet har ret til omsorg og tryghed. Det skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende handling.“ (§ 2, stk. 2)

² Kelda: Lögreglan, februar 2011

³ Larsen, K. H., Kruse, M., Sørensen, J. Og Brønnum-Hansen, H. (2010) Voldens pris: Samfundsmæssige omkostninger ved vold mod kvinder, Statens institut for folkesundhed. s. 13.

⁴Grundað á greining hjá Voldsnetverket í Servicestyrelsen, <http://www.servicestyrelsen.dk/bkfv>, 10. februar 2011.

Innihaldið í heildarætlanini

Heildarætlanin er, sum heitið sigur – ein heild. Ætlanin fevnir bæði um upplýsing, fyrirbyrging, tiltøk til tann, ið raktur er av harðskapi og fyri tann, ið fremur harðskap, og tiltøk, ið venda sær til myndugleikar.

Upplýsing og fyrirbyrging

Upplýsing og fyrirbyrging er ein grundleggjandi partur av heildarætlanini. Inntriv so tíðliga sum til ber geva bestu úrslit at steðga harðskapi. Tí snýr fyrirbyrging seg eisini um at fáa børn at verða tilvitað um harðskap, og at tey skulu tora at siga frá, um tey eru fyri harðskapi. Hetta er ikki minst umráðandi, um vit hava í huga, at tað er tíggu ferðir sannlíkar, at dreingir, sum hava verið fyri harðskapi, sjálvir verða harðligir sum vaksni⁵. Aðrar kanningar vísa tó eisini, at sannlíkt er, at gentur, sum eru fyri harðskapi verða harðligir sum vaksni⁶. Hetta økir tí um sannlíkindini fyri, at hesar kvinnur verða harðligar við síni børn. Eisini er vandi fyri, at børn, sum annaðhvørt hava verið fyri harðskapi ella vitni til harðskap, góðtaka harðskap seinni í lívinum. Tí kann verða sagt, at harðskapur er innlærdur atburður.

Fyrirbyrging og upplýsing eru eisini sera umráðandi, tá ið tað snýr seg um at bróta tøgna, sum valdar um harðskap í samfelagnum. Tey, sum eru fyri harðskapi, skulu fáa styrki at siga frá og leita sær hjálp, og samfelagið sum heild skal verða við til at basa tilikum harðskapi.

Hjálp og stuðul til tann harðskaparrakta

Umráðandi er, at tey, sum eru fyri harðskapi, fáa ta hjálp, teimum tørvar. Í heildarætlanini eru fleiri átøk, sum eru ætlað at hjálpa og stuðla harðskaparraktum (bæði børnum og vaksnum) her og nú, men eisini í framtíðini. Eisini eru átøk, sum eru ætlað, at hjálpa bólum, sum eru serliga útsettir fyri harðskapi.

Átøk, sum eru vend móti yrkisbólum

At harðskapur fer fram við hús hefur ofta við sær, at flest onnur einki vita um, at harðskapurin fer fram. Fólk aftra seg eisini at leggja seg út í hesi viðurskifti, tí søguliga sæð hefur

harðskapur við hús verið settur at vera ein privatur trupulleiki. Eisini er vanligt, at tey, sum liva í harðskaparraktum heimum, hava eina skomm av hesum trupulleikum. Tað er tí serliga avbjóðandi hjá viðkomandi myndugleikum at basa trupulleikanum, tí bæði tann, ið er fyri harðskapi og samfelagið sum heild er tigandi. Afturat hesum er eingin samlað ætlan, sum knýtir teir nógvu myndugleikarnar saman, sum koma í samband við vaksin og børn, sum eru fyri harðskapi.

Tað er alneyðugt at myndugleikar samstarva, býta vitan sínámillum og samskipa arbeiðið, tá ið harðskaparmál verða handfarin. Eisini er neyðugt, at yrkisbólkar hava vitan, so tey eru før fyri at varnast tekin um harðskap. Arbeiðsbólkurin hevur fingið nógvar afturmeldingar frá myndugleikum og felagsskapum í Føroyum í sambandi við heildarætlanina. Tey hava víst á, at yrkisbólum tørvar størri vitan um harðskap og at duga at síggja tekin um harðskap. Harumframt hevur verið víst á, at tørvar er á at skipa samstarvið og mannagongdirnar innanhýsis í myndugleikum og ímillum myndugleikar. Tí greiðir heildarætlanin frá átøkum, sum hava atlit at myndugleikum.

Viðgerðartilboð til teirra, sum fremja harðskap

Ein fortreyt fyri at kunna steðga harðskapi, er at seta inn harðskapurin byrjar – hjá tí ið fremur harðskap. Á donsku „Dialog mod Vold“, sum er eitt tilboð til teirra, sum fremja harðskap, siga tey frá, at 80% av teimum, sum hava verið í viðgerð, gevast at vera harðlig eftir einum ári. Tí greiðir heildarætlanin frá átøkum, sum hava atlit at harðskapar-fremjara.

Átøkini eru sett upp í talvuni á næstu síðu og síðani er greitt nærri frá átøkunum.

Átøkini í heildarætlanini: Kostnaðir og tíðarætlan

Nr.	Átak	2012	2013	2014	2015	2016	Tíðarætlan
1.	Upplýsandi átak, sum vendir sær til børn	80.000		25.000		25.000	Annaðhvørt ár
2.	Frálærutilfar til fólkaskúlabruk	35.000					2012
3.	Upplýsandi átak, sum vendir sær til ung	70.000		25.000		25.000	Annaðhvørt ár
4.	Upplýsandi átak til almenningin	150.000		30.000			2012 og 2014
5.	Upplýsandi tilfar at veita útlenskum kvinnum	60.000			10.000		2012 við møguligum dagføringum í 2015
6.	Tilboð um sálarfrøðiliga hjálp til harðskaparrakt	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	Árlig veiting
7.	Veiting til Kvinnuhúsið til keyp av mati og neyðsynjarvørum	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	Árlig veiting
8.	Veiting til Kvinnuhúsið til tulkingskipan til kvinnur	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	Árlig veiting
9.	Lóg um burturvísing úr heiminum, broyting í rættargangslógini um hjálparverju og broyting í føroysku útlendingalógini						Uppskot liðug 2013
10.	Skipað viðgerðartilboð til børn	50.000	400.000	400.000	400.000	400.000	Førleikamenning í 2012 og síðani árlig veiting
11.	Skipað netverk til persónar, ið eru fyri harðskapi		20.000	20.000	20.000	20.000	Fyrstu ferð 2013 og síðani árlig veiting
12.	Vegleiðing til yrkisfólk um fráboðanar- og tagnarskylduni						2012. Verður gjørt saman við átak 13
13.	Handbók til myndugleikar og felagsskapir	60.000			10.000		2012 við møguligum dagføringum í 2015
14.	Samskipari	600.000	600.000	600.000	600.000	600.000	Setast í 2012 og fimm ár fram
15.	Førleikamenning fyri yrkisbólkar	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000	Byrja 2012 og gjørt stigvíst í fimm ár
16.	Fastar mannagongdir fyri harðskaparmál						Byrja í 2012 og liðugt í 2014
17.	Viðgerðartilboð til teirra, sum fremja harðskap	50.000	400.000	400.000	400.000	400.000	Førleikamenning í 2012 og síðani árlig veiting
18.	Samstarv við Kvinnuhúsið o.ø.						Byrja 2013 og síðani árlig veiting
	Samlað	1.305.000	1.570.000	1.650.000	1.590.000	1.620.000	

⁵ Halskov, T., Jørgensen, P. S. og Polakow, V. (2000) Tab af rettigheder: Sårbare enlige mødre og deres børn, København: Hans Reitzels Forlag, s. 226

⁶ Søndergaard, P. S. (2003) Seje Tøser – stakkels piger. Krogs forlag.

Ítökilig uppskot til heildarætlan

Í hesum partinum verður greitt frá ítökiligum uppskotum til heildarætlanina.

Tey eru býtt í:

1. Upplýsing og fyrirbyrging
2. Stuðul til harðskaparrakt
3. Átøk, sum vanda sær til yrkisfólk
4. Átøk, sum vanda sær til teirra, ið fremja harðskap

At upplýsa og fyrirbyrgja harðskap

Royndir siga okkum, at inntriv, gjørd so tíðliga sum møguligt, geva bestu úrslitini í arbeiðnum at steðga harðskapi.⁷ Tí er fyrirbyrging og upplýsing ein grundleggjandi partur av hesari heildarætlan. Fyrirbyrging og upplýsing er serstakliga viðkomandi, hugsa vit um tey, sum eru í vanda fyri annaðhvørt at bliva harðlig ella at góðtaka harðskap. Sum áður umrøtt, er tað nevnliga tíggju ferðir sannlíkari, at dreingir, sum hava verið fyri harðskapi, sjálvir verða harðligir ímóti makanum seinni í lívinum⁸. Eisini er meira sannlíkt, at gentur, sum hava verið fyri harðskapi bliva harðligar sum vaksnar.⁹ Vandur er fyri, at børn, sum hava livað við harðskapi, seinni fyrigeva, góðtaka og finna seg í harðskapi. Hetta byggir undir próvførsluna, at harðskapur er innlærdur heldur enn viðføddur atburður.

Her er tí bæði talan um átøk til børn, ung og vaksin. Fyrirbyrging er eisini at broyta hugburð til harðskap í parlagi og nærsambondum soleiðis, at hvør borgari kennir tað, sum sína ábyrgd at loysa trupulleikan.

Hugtakið "fyrirbyrging" kann verða býtt í trý stig:

- Grundfyrirbyrging (primary prevention¹⁰) er at steðga harðskapi, áðrenn hann kemur fyri.
- Hjáfyrirbyrging (secondary prevention¹¹) er at varnast og steðga harðskapi so tíðliga sum møguligt.
- Eftirfyrirbyrging (tertiary prevention¹²) er at fyrirbyrgja, at harðskapur, sum longu er framdur, endurtekur seg.

Fyrsti partur av ítökiligum uppskotunum til átøk (nr. 1–5) fevnir í høvuðsheitum um átøk á grund- og hjáfyrirbyrgingarstigi. Eftirfyrirbyrging er gjøllari viðgjørt í átøkum nr. 6–18.

Upplýsandi og fyrirbyrgjandi átøk, ið vanda sær til børn

Tað er sera umráðandi at børn í uppvøkstrinum fáa ta fatan, at eingin skal góðtaka harðskap, og at harðskapur er manna-rættindabrot og lógarbrot. Børn skulu fáa tann greiða boðskap,

at tey eiga at siga frá, um tey hava verið fyri harðskapi ella vita um harðskap, sum øðrum er fyri. Tað merkir, at børn fáa at vita, hvagar tey kunnu vanda sær í slíkum førum, og tí skulu átøk ætlað børnum útvega slíkar upplýsingar.

Ein týðandi liður í fyrirbyrgingararbeiðnum er at forða fyri, at børn vaksa til og sjálv verða harðlig ella góðtaka harðskap. Tí skulu børn, sum hava verið fyri slíkum ágangi, fáa stuðul og hjálp, so tey seinni í lívinum ikki verða partur av harðskapar-trupulleikanum. Ein onnur orsök til, at børn eru ein týðandi málbólkur í fyrirbyrgingararbeiðnum er, at børn stundum hava tætt tilknýti hvørt til annað og kunnu tey tá vera við til at siga frá og annars bróta tøgna, sum valdar, tá ið tað snýr seg um harðskap.

Fleiri eru mátarnir at rækka børnum í sambandi við upplýsing og fyrirbyrging, tó hevur harðskapur so mikið ógvuslig nútíðar- og langtíðarín á trivnað og heilsu hjá børnum, at mælt verður til, at tað eisini verður viðgjørt í skúlanum. Hjá børnum er ein tann mest týðandi málbólkurin tey, sum eru yngri enn 11 ár. Hetta tí at hugburðurin er lættari at broyta hjá teimum yngri børnunum.¹³

Átak 1. Upplýsandi átak við tilfari, kappingum og tiltøkum í skúlum

- Endamálið er at gera børn og ung varug við harðskap og at útvega teimum upplýsingar og møguleikar at siga frá, um tey sjálvi ella onnur eru fyri harðskapi.
- Mettur kostnaður: kr. 80.000 í 2012 (kr. 25.000 í ávíkavist 2014 og 2016)
- Ábyrgdari: Samskipari¹⁴, MMR, HMR og VMR¹⁵
- Tíðarætlan: Verður framt í 2012 við tveimum minni átøkum í ávíkavist 2014 og 2016

⁷ Regeringen (2010) National strategi til bekæmpelse af vold i nære relationer, Ligestilling. s. 11

⁸ Halskov, T., Jørgensen, P. S. og Polakow, V. (2000) Tab af rettigheder: Sårbare enlige mødre og deres børn, København: Hans Reitzels Forlag. s. 226

⁹ Søndergaard, P. S. (2003) Seje Tøser – stakkels piger. Krogs forlag.

¹⁰ Appelt, B. og Kaselitz, V. (2000) Prevention of domestic violence against women, WAVE, Vienna. s. 5

¹¹ Sama sum omanfyri

¹² Sama sum omanfyri

¹³ Economic and social research council, Case study: Responding to domestic violence, http://www.esrc.ac.uk/ESRCInfoCentre/Images/CaseStudy_domesticviolence_tcm6-33831.pdf

¹⁴ Sí átak 14 um samskipara

¹⁵ Styttingar: MMR – Mentamálaráðið, HMR – Heilsumálaráðið, VMR – Vinnumálaráðið, IMR – Innlendismálaráðið, AMR – Almennamálaráðið

Átak 2. Frálærutilfar gjørt um harðskap til fólkskúlabrúka

- Endamálið er, at evnið "harðskapur í parlaga og nærsambondum" verður tikið við inn í frálærana fyri at tryggja, at hetta týðandi evnið verður viðgjørt í øllum árgangum og ikki bara, tá ið serlig høvi eru.
- Mettur kostnaður: kr. 35.000
- Ábyrgdari: Samskipari, MMR, HMR og VMR
- Tíðarætlan: Gerast liðugt í 2012

Upplýsandi og fyrirbyggjandi átøk, ið vanda sær til ung

Kanningar vísa, at ung eru ein bólkur, sum er fyri ágangi, serliga tá ið talan er um harðskap í parlögum millum ung (unnustuharðskapur).^{16 17} Sannlíkt er, at tey góðtaka harðskap ella verða harðlig seinni í lívinum sjálv, um tað hevur verið partur av teirra lívi sum ung. Tað er tí umráðandi, at upplýsandi átøk um harðskap vanda sær til tey ungu soleiðis, at tey gerast før fyri at varnast harðskap – eisini tey fyrstu tekinini um harðskap og, um neyðugt, taka seg úr tilíkkum parlögum. Upplýsing um harðskap kann eisini gera tað lættari hjá ungum at leita sær hjálp – bæði hjá teimum, sum hava verið fyri harðskapi, og teimum, sum hava framt harðskap.

Átak 3. Upplýsandi átak við tilfari, kapping og tiltøkum. Her er m.a. ætlanin at skipa fyri einari kapping, har tey ungu sjálvi gera t.d. eina stuttsøgu, ein stuttfilm ella innsløg undir 1 min. at sýna í „Gevið Gætur“ um harðskap. Harumframt er ætlanin at samstarva við ungdomshús og Tú og Eg ráðgevingina um hetta átakið.

- Endamálið er at gera tey ungu varug við harðskap og at siga teimum, hvar tey kunnu leita sær hjálp, um tey hava verið fyri harðskapi frá unnustuni/unnustanum ella sjálf hava verið harðlig.
- Mettur kostnaður: kr. 70.000 í 2012 (kr. 25.000 í ávíkavist 2014 og 2016)
- Ábyrgdari: Samskipari, VMR og MMR í samstarvi við kommunur
- Tíðarætlan: Fremjast í 2012 við tveimum minni átøkum í ávíkavist 2014 og 2016

Upplýsandi og fyrirbyggjandi átøk, ið vanda sær til samfelagið sum heild og tey, sum liva við harðskapi

Ein týðandi liður í fyrirbyggjandi er, at tey, sum liva í harðligum parlögum, bróta tagnina og tora at søkja sær hjálp. Harðskapur í parlaga og nærsambondum eigur ikki at vera eitt tabu, og tí

er neyðugt, at samfelagið torir at nema við harðskapartrupulleikan og tosa um hann. Vitan um, at onnur eru fyri harðskapi, skal heldur ikki verða tagdur burtur. At varðveita tagnina er at góðtaka harðskapin.

Átak 4. Upplýsandi átak til almenningin. Upplýsandi átak við 2–3 stuttfilimum (innsløg upp til 1 min.) at sýna í „Gevið Gætur“. Harumframt er ætlanin at samstarva við miðlar, fyri at seta sjóneykuna á harðskap í parlaga og í nærsambondum, gera PR arbeiði, faldara o.s.fr.

- Endamálið kann verða býtt í tvey:
- 1. At broyta hugburð til harðskap í parlaga og nærsambondum soleiðis, at fólk kenna ábyrgd, um tey vita um, at harðskapur fer fram. Í hesum viðfangi skal eisini verða upplýst um fráboðanarskylduna, sum er galdandi, tá ið børn eru í heiminum. Ætlanin er, at hetta átakið skal varpa ljós á harðskap í parlaga og nærsambondum sum ein trupulleika, og at fólk verða upplýst um harðskap og tosa um tað.
- 2. At tey, sum eru fyri harðskapi, viðurkenna ella fata, at eingin skal góðtaka ella liva við harðskapi. At samfelagið tosar um harðskap, gevur vónandi harðskaparraktum styrki til at siga frá, søkja sær hjálp og, um neyðugt, koma burtur úr harðligum parlögum.
- Mettur kostnaður: kr. 150.000 í 2012 (kr. 30.000 í 2014)
- Ábyrgdari: Samskipari og VMR
- Tíðarætlan: Fremjast í 2012 við einum minni átaki í 2014

Upplýsandi og fyrirbyggjandi átak, ið vendir sær til útlenskar kvinnur, sum hava fingið oppihaldsloyvi í Føroyum

Vegleiðandi tøl frá Kvinnuhúsinum vísa, at lutfalsliga nógvar útlenskar kvinnur hava gist á Kvinnuhúsinum. T.d. kann nevast, at frá 2005 – 2007 vóru øll árini 22–24% av teimum kvinnum, sum gistu á Kvinnuhúsinum, útlenskar kvinnur úr fjarskotnum londum¹⁸. Ikki er heilt greitt, hví so er, men tað kann hugsast, at hesar kvinnur ikki hava eina sosiala trygdarskipan, eins og føroyskar kvinnur vanliga hava. Sum heild eru

útlenskar kvinnur í einari serliga viðkvæmari støðu, um tær eru fyri harðskapi í parlaga.

Tá ið útlenskar kvinnur fáa oppihaldsloyvi í Føroyum, eru kommunurnar fyrsti (og møguliga einasti) myndugleikin, sum við vissu veit um kvinnurnar, t.e. tá tær skráseta seg í kommununi. Kvinnuhúsið hevur víst á, at fleiri av hesum kvinnum als ikki vita, hvørji rættindi tær hava, og hvørjar myndugleikar tær kunnu seta seg í samband við, um tær eru fyri harðskapi. Harumframt kunnu útlenskar kvinnur uppliva, at makin hóttir tær við, at tær verða sendar av landinum, um tær boða nøkrum frá harðskapinum. Tí verður mett, at tað hevur avgerandi týðning, at hesar kvinnur fáa upplýsingar um síni rættindi og um føroyska samfelagsbygnaðin sum heild, soleiðis at tær vita, hvagar tær skulu vanda sær við ymiskum viðurskiftum.

Átak 5. Upplýsandi tilfar á nøkrum høvuðsmálum at handa útlenskum kvinnum, tá ið tær skráseta seg í kommununi.

- Endamálið er, at kvinnurnar fáa vitan um síni rættindi og vita, hvagar tær kunnu vanda sær, um teimum tørvar hjálp, m.a. tá ið tær hava verið fyri harðskapi.
- Mettur kostnaður: kr. 60.000 í 2012 (kr. 10.000 í 2015)
- Ábyrgdari: IMR í samstarvi við kommunur og aðrar myndugleikar
- Tíðarætlan: Tilfar verður gjørt í 2012 og møguligt er at dagføra í uppfturprenti í 2015

„Eg græt – føldi einki, bara pínu“

6 ára gomul genta, sum greiðir frá, hvussu tað kendist, tá ið harðskapur fór fram heima

Kelda: Domestic Violence Center, Cleveland, <http://www.domesticviolencecenter.org>

¹⁶ Helweg-Larsen, K. Og Kruse, M. (2004) Mænds vold mod kvinder: Omfang, karakter og indsats mod vold, Det nationale voldsobservatorium i kvinderrådet. s. 7

¹⁷ Women's aid, domestic violence: Frequently asked questions factsheet 2009, http://www.womensaid.org.uk/domestic_violence_topic.asp?section=0001000100220041&sectionTitle=Domestic+violence+%28general%29, 15. januar, 201

¹⁸ Kvinnuhúsið (2011), Framlaga um virksemd hjá Kvinnuhúsinum, 21. januar 2011.

Stuðul til harðskaparrakt

Í hesum partinum av ítøkiligum átøkunum til heildarætlan er sjóneykan sett á tey, sum hava verið fyrri harðskapi. Her er tí bæði talan um beinleiðis viðgerð og stuðul til tann, ið er fyrri harðskapi, umframt eftirfyrirbygging, sum fevnir um átøk, sum hava til endamáls at fyrirbyggja, at harðskapur, sum er farin fram, endurtekur seg.

Hóast nærur eingi hagtøl eru fyrri, hvussu vanligur harðskapur í parlagi og nærsambondum er í Føroyum, er eingin ivi um, at harðskapur kemur fyrri. Hetta boða m.a. lögreglan, Kvinnuhúsið, Barnaverndarstovan, Gigni og aðrir myndugleikar/felagsskapir frá. Tað er tí sera umráðandi, at tey, sum eru fyrri harðskapi í parlagi og nærsambondum – eisini tey børn, sum búgva undir slíkum viðurskiftum – fáa tann stuðul og ta viðgerð, teimum tørvar. Fáa tey ikki tað, kunnu avleiðingarnar vera ógvusligar og vísa seg bæði við líkamligum og sálarligum árinum umframt, at lívsgóðskan verður vánalig.

Átøk at veita bráðfeingis stuðul til harðskaparrakt

Nógvar kvinnur og børn teirra, sum leita sær til Kvinnuhúsið, hava livað við harðskapi í árávis og eru bangnar um trygdina hjá sær og hjá børnunum. Kvinnuhúsið er tí ein flýggjan – ein seinasta loysn – fyrri at fáa eitt friðskjól. Tær kvinnur, sum leita sær til Kvinnuhúsið, eru ofta illa fyrri bæði líkamliga og sálarliga. Tí eru nógvar (og børn teirra) í teirri stöðu, at teimum tørvar sálarfrøðiliga viðgerð.

Í verandi skipan kunnu persónar, ið hava verið fyrri harðskapi ella neyðtøku,¹⁹ fáa ískoyti til sálarfrøðiviðgerð. Henda viðgerðin er ikki ókeypis, men Heilsutrygd rindar 40% av viðtalukostnaðinum. Undir barnaverndarskipanini ber tó eisini til at fáa sálarfrøðiviðgerð til foreldur og børn, men tað er bara viðgerðartilboð til teirra, sum hava børn. Fleiri av teimum, sum rýma frá maka orsakað av harðskapi, kunnu vera illa fyrri fíggarliga og/ella hava ikki tamarhald á fíggarstøðuni. Tí verður mælt til, at tað almenna rindar fyrri upp til fimm viðtalur hjá sálarfrøðingini fyrri at hjálpa teimum at koma fyrri seg aftur. Tað kunnu sjálvsagt vera onnur enn tær kvinnur, sum koma á Kvinnuhúsið, sum eru rýmd úr harðligum parlagi, men sum vegna aðrar umstøður búgva aðrastaðni, til dømis um tey búgva uttan fyrri hovuðsstaðarakið og vilja sleppa undan at taka børn úr nærumhvørvinum og/ella hava móguleika at búgva aðrastaðni.

Tí eiga hesi eisini at fáa somu ókeypis sálarfrøðiliga viðgerð ígjøgnum til dømis kommunulækna.

Fleiri av kvinnunum, sum koma á Kvinnuhúsið, koma við ongum pengum (til dømis tí maðurin hevur stýrt øllum fíggarviðurskiftunum, og tær tí ikki sleppa frammat peningi) og bara við nøkrum fáum lutum til sín og til børnini. Á Kvinnuhúsinum skulu kvinnurnar sjálvar keypa mat og rinda fyrri upphald. Í teimum forunum, tá ið tær ongan pening hava, ringja starvsfólkini í Kvinnuhúsinum til vælgerandi felagsskapir og biðja um hjálp. Í summum forum er talan um, at kvinnurnar og børn teirra liva av mati, sum er vorðin ov gamal og sum er burturkast frá matvøruhandlum. Almennastovan hevur ta mannagongd, at hon veitir kvinnum, sum koma á Kvinnuhúsið, fíggarliga hjálp, um tær ikki sleppa fram at pening. Í roynd og veru eru tó nakrar kvinnur, sum hava tørv á einari bráðfeingis fíggarligari loysn til ein almannaheiting kann taka við. Tí verður her mælt til, at Kvinnuhúsið fær eina árliga jättan, sum er eyðmerkt til at keypa mat og aðrar neyðsynjarvørur til tær kvinnur, sum koma uttan pening og til ein almannaheiting tekur við.

Tá ið kvinnur úr fjarskotnum londum gista á Kvinnuhúsinum, er tað stundum trupult hjá teimum at samskifta, tí málsligu forleikar teirra kunnu vera avmarkaðir. Tá ið tær frammanundan eru í kreppu, kann tað verða steinur oman á byrðu, at tær hava trupulleikar at samskifta við starvsfólk, sálarfrøðingi og myndugleikar. Mælt verður til, at hesar kvinnur hava atgongd til tulkingskipan.

Átak 6.

Tilboð um ókeypis sálarfrøðiliga hjálp til harðskaparrakt, sum koma á kreppumiðstöð (Kvinnuhúsið) ella, sum eru rýmd undan maka vegna harðskap.

- Endamálið er at veita harðskaparraktum sálarfrøðiliga hjálp (upp til fimm viðtalur), fyrri at tey kunnu klára at koma fyrri seg aftur.
- Mettur kostnaður: kr. 60.000 árliga
- Ábyrgdari: AMR og HMR
- Tíðarætlan: Árlig veiting, fyrstu ferð í 2012

Átak 7.

Veiting til Kvinnuhúsið til at keypa mat og neyðsynjarvørur til kvinnur og børn teirra.

- Endamálið er, at Kvinnuhúsið skal hava móguleika at keypa mat og neyðsynjarvørur til teirra, sum koma til kreppumiðstöðina og ongan pening hava.
- Mettur kostnaður: kr. 20.000 árliga
- Ábyrgdari: AMR
- Tíðarætlan: Árlig veiting, fyrstu ferð í 2012

Átak 8.

Veiting til Kvinnuhúsið til tulkingskipan til útlenskar kvinnur.

- Endamálið er, at kvinnur og børn teirra skulu hava móguleika at samskifta, tá ið tað snýr seg um t.d. at seta seg inn í síni rættindi, føroysk viðurskifti og fáa sálarfrøðiliga hjálp.
- Mettur kostnaður: kr. 30.000 árliga
- Ábyrgdari: IMR og AMR
- Tíðarætlan: Árlig veiting, fyrstu ferð í 2012

At rýma til kreppumiðstöð hevur við sær, at tað er tann harðskaparrakti, sum sjálvur flytur saman við børnunum úr heiminum. Hetta kann eisini hava ta avleiðing, at børn mugu flyta stovn/skúla eitt skifti. At liva í einum harðskaparraktum húski ber við sær ótryggleika, og tá ið hugsað verður um veiku sálarstöðuna hjá hesi familjuni, er tað sera óheppið, at tað eru tey, sum hava verið fyrri órætti, sum skulu flyta úr heiminum. Hetta hava fleiri myndugleikar, eitt nú lögreglan, víst á eitur at broytast. Tí verður mælt til, at geva lögregluni og dómsvaldinum heimild til at noyða harðskaparfremjara úr heiminum eitt skifti. Hetta kann verða ásett við lóg. Dømi um, at tilíkar skipanir kunnu virka, eru m.a. í Stóra Bretlandi og Danmark. Aðrastaðni hevur eisini verið víst á, at umframt hovuðsendamálið við lóggávuni, sum er at noyða harðskaparfremjara úr heiminum, kann lógin eisini virka fyrirbyggjandi.

Ein annar trupulleiki er stöðan hjá tí harðskaparrakta undir einum sakarmáli og í sambandi við, at revsimál verður kannað. Sambært § 741a í rættargangslógini kann persónur, sum hevur verið fyrri neyðtøku, fáa ein hjálparverja (bistandsadvokat), ið skal røkja áhugamálini hjá viðkomandi í sambandi við revsimálið. Danska rættargangslógin heimilar at veita teimum, sum hava verið fyrri harðskapi, ein hjálparverja. Arbeiðsbólkurin mælir tí til at broyta § 741a í føroysku rættargangslógini samsvarandi donsku ásetingunum.

Eisini mælir arbeiðsbólkurin til at broyta føroysku útlendingalógina samsvarandi ásetingunum í donsku útlendingalógini soleiðis, at útlendingur, ið skal sameinast við maka í Føroyum, kann fáa noktað upphaldsloyvi, um makin í Føroyum – tíggju

„Nú kann eg sova trygt fyrri fyrstu ferð í árávis. Eg trúði veruliga, at tað var best fyrri børnini at verða verandi saman við manninum, men nú síggi eg, hvussu nógv tað hevur gingið út yvir børnini“

Kvinna, sum hevur gist á Kvinnuhúsinum

undanfarnu árin – hefur fingið treytaðan ella treytaleysan frælsisdóm fyri brot á revsilógina, t.d. vegna harðskap, vanrøkt ella tvingsil móti fyrrverandi maka ella hjúnafelaga.

Átak 9.

Tilmæli til lógarheimildir:

1. Veita heimild at vísa honum, sum fremur harðskap, burtur frá heiminum (og øðrum nevndum stöðum) eitt ávíst skifti.
2. Lógarheimild, sum ger tað møguligt hjá teimum, ið hava verið fyri harðskapi at fáa hjálparverja í einum harðskapsarmáli, sum tað almenna rindar.
3. Lógarheimild, ið kann sýta uppihaldsloyvi til útlending, um makin í Føroyum er dømdur treytaða ella treytaleysa frælsistøku fyri ávís revsirættarlig misbrot móti fyrrverandi maka ella hjúnafelaga.
  - Endamálið við fyrstu lógarheimildini er at skapa frið eina tíð hjá tí harðskapsrakta til at taka stöðu til framtíðina. Tílik heimild kann forða fyri, at børn verða flutt úr egnum umhvørvi til annað stað.
  - Endamálið við næstu lógarheimildini er at veita tí harðskaparrakta neyðuga rættarhjálp.
  - Endamálið við seinastu lógarheimildini er at verja útlendingar móti harðskapi og aðrari mannminkandi viðferð.
  - Mettur kostnaður: Eingin kostnaður at seta átøkini í verk, men møguligir kostnaðir eru fyri:

Uppskot 1. Um nøkur skylda at endurhýsa harðskaparfremjara verður sett inn í lógina

Uppskot 2. Ein hjálparverji hefur við sær rakstarkostnaðir fyri rættarskipanina
  - Ábyrgdari: IMR
  - Tíðarætlan: Arbeiðið byrjar í 2012 og verður lagt fyri Løgtingið í 2013

Langtíðar átøk at stuðla tey, sum eru harðskaparrakt

Árin av harðskapi kunnu røkka langt inn í framtíðina og eru ikki avmarkað til trupulleikar her og nú. Tí er neyðugt at veita stuðul eftir, at fyrsti hóttandi vandin er av. Hetta umræður serliga børn tá hugsa verður um teirra sálarligu og líkamligu heilsu. Áður hefur verið umrøtt, at tað er sannlíkari, at børn, sum eru fyri harðskapi, seinni sjálv verða harðlig, og at tey nógv lættari góðtaka harðskap. Tí hefur tað týðning, at børn fáa stuðul og rætta viðgerð í sambandi við at fyrirbygja harðskap.

Børn, sum hava verið fyri harðskapi, kunnu hava árin, sum vist niðanfyrri²⁰:

- Atferðartrupulleikar og sosialar/kensluligar trupulleikar (t.d. hava lágt sjálvsvirði, eru óttafull, hava ilt við at fáa vinir, eru tunglynd og aggressiv)
- Kognitivar og áskoðanartrupulleikar (t.d. skerdir kognitivar færleikar, klára seg illa í skúlanum, duga illa at loysa avbjóðingar, góðtaka harðskap)
- Langtíðar trupulleikar (t.d. lutfalsliga nógv hava tunglyndi og trauma sum vaksin, tola harðskap í parlaga og nærsambondum)

Í málum við harðskapi í familjum metir Barnaverndartænastan í hvørjum eintøkum føri um, hvussu barnið/familjan hóskandi kann fáa viðgerð ella stuðul. Tílikar loysnir fevna ofta yvir styttri tíðarskeið, sum t.d. 10 viðtalur hjá sálarfrøðingi. Barnaverndarstovan hefur víst á, at í fleiri førum er verandi tilboð ikki nøktandi og tí er umráðandi at seta í verk eitt skipað langtíðartilboð til børn. Tað er týðandi, at børnini ikki verða slept av skipanini eftir at hava fingið hesa fyrstu viðgerð tí tey hava mangan tørv á framhaldandi hjálp og koma eisini ofta aftur til eina trupla stöðu við hús. Mælt verður tí til, at børnini fáa eitt skipað viðgerðar- og stuðulstilboð, sum tekur við eftir, at tann fyrsta viðgerðin er veitt. Tílikt tilboð kann t.d. fata um familjúsamrøður, samstarv millum skúla, barnavernd og onnur, einstaklingssamrøður og/ella bólkasamrøður við børnum.

Fyri tey vaksnu, sum hava verið fyri harðskapi, kann tað vera til hjálpar at tosa við onnur, sum hava verið/eru í líknandi stöðu, serliga tá ið talan er um eitt so viðkvæmt og tabuserað evnið, sum harðskapur í parlaga og nærsambondum er. Tí verður mælt til, at eitt tilboð um stuðulsbólkar fyri harðskaparrakt fæst at rigga. Kvinnuhúsið hefur áður roynt hetta við góðum úrslitum, men vantandi figgjarlig orka hefur havt við sær, at hetta tilboð hefur verið heldur óskipað og óstøðugt.

Átak 10.

Skipað viðgerðartilboð til børn, sum hava verið fyri harðskapi ella verið vitni til tað.

- Endamálið er, at børnini fóta sær, og at langtíðararini av harðskapinum, verða avmarkað.
- Mettur kostnaður: kr. 50.000 í 2012 og síðani kr. 400.000 árliga
- Ábyrgdari: HMR og AMR
- Tíðarætlan: 2012 førleikamenning og klárt at seta í verk í 2013

Átak 11.

Fáa í lag eitt skipað netverk til teirra, ið hava verið fyri harðskapi í parlaga og nærsambondum. Ætlanin er, at ein sálarfrøðingur kann standa fyri á leið tíggu fundum um árið.

- Endamálið er, at vaksin, sum hava verið fyri harðskapi í parlaga og nærsambondum, fóta sær, og at langtíðararini av at hava verið fyri harðskapi, verða avmarkað
- Mettur kostnaður: kr. 20.000 árliga frá 2013
- Ábyrgdari: Samskipari og HMR
- Tíðarætlan: Fyrsta netverk 2013

Átøk, ið vanda sær til yrkisbólkar

Tá ið harðskapur skal verða fyrirbyrgdur og steðgaður, eru yrkisfólk í einari lyklastøðu. Við neyvari vitan, samstarvi og skipanum eiga tey stóran part í heildarætlanini.

Tá ið harðskaparmál koma í ljósmála, eru nógvir myndugleikar og felagskapir, sum koma ella kunnu koma í samband við bæði tann harðskaprakta og harðskaparfremjaran. Nøkur teirra eru lögregla, sjúkrahús, læknar, kreppumiðstöð, barnaverndartænasta, almannastova, dómstólar, heilsufrøðingar o.s.fr. Virksemið hjá myndugleikum og felagsskapum og ábyrgdarøkjum teirra í mun til harðskap, er neyvari lýst aftast í heildarætlanini (fylgiskjal 1).

Yrkisbólkar halda, at vitan, samstarv og samskipti millum yrkisbólkar ikki virka nóg væl. Yrkisfólk vita ikki altíð, hvørji ábyrgdarøkini hjá øðrum yrkisbólkum eru, hvønn tey skulu vanda sær til, og hvussu tey skulu fá gagn av kunnleikanum hvør hjá øðrum. Hetta er grundað á útsagnir hjá yrkisfólkum og umboðum fyri brúkarar (t.d. Kvinnuhúsið). Tað er tí eyðsæð, at tey, sum hava verið fyri harðskapi – og sum frammanundan kunnu vera illa fyri, kenna skomm og hava trupult við at taka stig til at søkja sær hjálp, – kunnu hava torført við at fáa røttu hjálpina frá almennu skipanini. Neyðugt er tí við átøkum, ið vanda sær til myndugleikar og felagsskapir, so tey eiga røttu amboðini at handfara tilik mál.

Tagnarskyldan og fráboðanarskyldan

Harðskapur í parlagi og nærsambondum er eitt ógvuliga eymt mál hjá teimum, ið hava kent sviðan av tí. Tað kemur tí ofta fyri, at tann harðskaparrakti ikki boðar frá ella viðgongur at hava verið fyri harðskapi. Sostatt kann tað vera trupult hjá yrkisfólki, sum beinleiðis ella óbeinleiðis koma í samband við harðskaparrakt, at staðfesta, um harðskapur er farin fram. Umframt hesa avbjóðingina hava yrkisfólk lógarásetta tagnarskyldu – men tey hava eisini fráboðanarskyldu, tá ið um børn ræður (§ 14 í barnaverndarlógini). Henda fráboðanarskyldan gongur fram um tagnarskylduna. Tað tykist tó vera ógreitt hjá summum yrkisbólkum júst nær, og hvussu tey skulu boða frá. Privatpersónar hava eisini fráboðanarskyldu, tá ið um børn ræður, og ætlanin er tí eisini at kunna um tað við fyrirbyrgjandi og upplýsandi átøkum, sum verða framd í hesari heildarætlan.

Myndugleikar hava víst á, at tað kann vera trupult at samstarva við aðrar myndugleikar og fylgja málum orsakað av tagnarskylduni. Tí er neyðugt við vegleiðingum um, hvussu myndugleikar eru bundnir av tagnarskylduni, og hvussu og nær myndugleikar kunnu lata øðrum myndugleikum upplýsingar. Tilik vegleiðing fevnir um fráboðan og samstarv við tann, sum upplýsingarnar viðvíkja.

Fráboðanarskyldan hevur týðning, tí myndugleikar, sum kenna trupulleikan kunnu taka stig til, at steðga harðskapinum. Tað er eisini hugsandi, at ikki øll tey mál, sum eiga at verða fráboðað, verða fráboðað. Tað er neyðugt, at yrkisfólk kenna sína skyldu og rættindi og tí verður mælt til, at ein greið vegleiðing verður gjørd til yrkisfólk, so tey vita, hvat tey skulu gera í hvørjum einstøkum føri.

Átak 12.

Skriva vegleiðing til yrkisfólk, sum hava beinleiðis og óbeinleiðis samband við harðskap, um fráboðanarskylduna og tagnarskylduna.

- Endamálið er, at yrkisfólk kenna sínar skyldur til lítar, og at viðkomandi mál verða fráboðað.
- Mettur kostnaður: Eingin kostnaður (verður gjørt saman við átak 13)
- Ábyrgdari: Samskipari, AMR, HMR og MMR
- Tíðarætlan: 2012

Samskipan og samstarv millum yrkisbólkar

Myndugleikar og felagsskapir vita ikki nóg væl, hvør ger hvat, hvønn tey eiga at vanda sær til, og hvussu uppgávubýtið skal verða skipað. Hetta hevur við sær vantandi samstarv millum myndugleikar og tí er uppافتur truplari at handfara harðskaparmál og veita viðgerð og ráðgeva húskjum, sum eru fyri harðskapi. Aðrastaðni hava myndugleikar og felagsskapir góðar royndir við at gera tilfar, har ábyrgdarøki, arbeiðsuppgávur o.s.fr. hjá ymsu yrkisfólkunum eru greidliga greinað og kunnað øllum, sum hava harðskap í parlagi og nærsambondum um hendi. Mælt verður tí til, at ein handbók til yrkisfólk á hesum økinum verður skrivað.

At nógvir partar eru við í harðskaparmálum hevur við sær, at ábyrgdin ikki veruliga er røttfest í nøkrum myndugleika. Harumframt er umráðandi, at átøkini í heildarætlanini kunnu verða við at røkka málinum um at steðga og fyrirbyrgja harðskap í parlagi og nærsambondum. Hetta kann bara verða gjørt, um økið verður røkt, fær ábøtur, og at eftirlit er við,

um heildarætlanin er sett í verk og røkkur málinum. Tí verður mælt til, at peningur verður jættaður til eitt tíðaravmarkað starvsfólk, sum skal samstarva við Fólkaheilsuráðið og verða knýtt at tí.

Átak 13.

Gera handbók (prentað og teldutøk) til myndugleikar og felagsskapir, har ábyrgdarbýti, lógarøki og arbeiðsuppgávur og annað viðkomandi hjá ymsu fakkólkunum, eru greitt skipað.

- Endamálið er, at myndugleikar og felagsskapir lættliga hava yvirlit yvir, hvørjir viðkomandi partarnir eru, sum koma í samband við harðskaparmál í parlagi og nærsambondum.
- Mettur kostnaður: kr. 60.000 í 2012 (kr. 10.000 í 2015)
- Ábyrgdari: Samskipari, AMR og HMR
- Tíðarætlan: 2012 við móguligum dagføringum í 2015

Átak 14.

Veita játtan til fulltíðar samskipara í tíðaravmarkað starv at seta heildarætlanina í verk og vera við til at menna økið. Her skal serligt atlit verða tikið til samstarv millum yrkisbólkar og førleikamenning á økinum. Samskiparin skal eisini fáa í lag eitt samstarv millum yrkisbólkar, vera við at gera manna-gongdir og vísa á øki, har myndugleikar eiga at bota um viðurskiptini (t.d. á lóggávøkinum).

- Endamálið er, at heildarætlanin verður sett í verk, og eftirlit er við økinum, har yrkisbólkar hava neyðugu førleikarnar, vitanarbýti og sínámillum samstarv.
- Mettur kostnaður: kr. 600.000 árliga
- Ábyrgdari: VMR, AMR, HMR og IMR
- Tíðarætlan: Seta samskipara í byrjanini av 2012

„Nýggju mannagongdirnar hava havt við sær, at vit arbeiða nógv betur saman. Vit arbeiða við sama endamáli. Mannagongdirnar gera, at harðskapur fær tað ansni, hann hevur uppiborið og árinini av harðskapi á børn verða viðurkend.“

Starvsfólk, sum umrøður eina nýggja samstarvsskipan í Wales millum myndugleikar í samband við harðskap heima við hús.

Kelda: Robinson, A. L. (2006) „Reducing repeat victimization among high-risk victims of domestic violence“, Violence against women, 12 (8), s. 775

At menna yrkisbólkar

At undirvísa yrkisbólkum í harðskapi er ein týðandi partur av heildarætlanini. Røttu førleikarnir merkja, at yrkisbólkar eru betur førir fyri at gerast varugir við harðskap. Tey skulu førleikamennast at fara um harðskaparmál og veita stuðul og viðgerð til persónar, ið eru fyri harðskapi. Yrkisbólkar fevna víða og eru m.a. lærarar, námsfrøðingar/hjálparfólk, heilsufrøðingar, lækna, sjúkrarøktarfrøðingar, ljósmøður, lög-reglufólk o.s.fr. Felags fyri allar hesar yrkisbólkar er tó, at teirra evni at varnast og handfara harðskaparmál, er avgerandi liður í fyrbyrgingini – tí eiga allir yrkisbólkar at verða styrktir á hesum økinum.

Mælt verður til at stimbra hesar yrkisbólkar við m.a. evnis-døgum, kunning og førleikamennandi skeiðum. Partur av menningini eigur at fevna um førleikar hjá t.d. læknum, lögreglufólki og teimum, sum starvast á skaðastovu at avdúka harðskap t.d. við samrøðuteknikki, tá ið illgruni er um, at harðskapur hevur verið uppi.

Fastar mannagongdir

Í samrøðum við myndugleikum og felagsskapum hevur fleiri ferðir verið víst á vantandi fastar mannagongdir í harðskaparmálum í parlagi og nærsambondum. Víst hevur verið á (m.a.

Átak 15.

Skípa fyri førleikamenning (evnisdegi, skeiðum og kunning) hjá teimum yrkisbólkum, sum hava samband/kunnu koma í samband við børn og vaksin, sum eru fyri harðskapi í heiminum. Harumframt verður mettt, at tað er neyðugt, at yrkisbólkar í sínari útbúgving fáa grundleggjandi førleika til hetta. Her kann vera viðkomandi at samstarva við eitt nú Lærara-skúlan og Sjúkrarøktarfrøðiskúlan um innihaldið í útbúgvingunum um harðskap.

- Endamálið er at tryggja, at yrkisbólkar duga at handfara mál um harðskap og duga at síggja eyðkenni hjá teimum, sum eru fyri harðskapi.
- Mettur kostnaður: kr. 40.000 árliga
- Ábyrgdari: AMR, HMR og MMR
- Stigvís førleikamenning framd í fimm ár. At byrja í 2012.

av Kvinnuhúsinum), at harðskaparmál kunnu verða avgreidd ymisliga í hvørjum føri sær, alt eftir hvør ið hevur málið um hendi. Avleiðingin er, at nøkur av teimum harðskaparraktu ikki fáa nóg góða hjálp og halda ikki, at myndugleikarnir hava tikið sær væl av teimum. Tað kann gera, at harðskaparrakt hava ilt við stiga fram og siga frá, at tey eru fyri harðskapi.

Tí er neyðugt við fóstum mannagongdum so at starvsfólk vita, hvussu tey skulu handfara mál um harðskap, so hvørt tey stinga seg upp.

Eitt ítøkilig dæmi um stovn, sum eigur at hava fastar mannagongdir um, hvussu hond verður tikin um fólk, ið hava verið fyri harðskapi, er Landssjúkrahúsið, sum tekur ímóti teimum, sum hava verið fyri so mikið grovum harðskapi, at teimum tørvar bráðfeingis læknaviðgerð. Hesi, sum hava verið fyri harðskapi og/ella neyðtøku, kunnu vera illa fyri og skelkað. Hildið verður, at Landssjúkrahúsið eigur at hava starvsfólk, sum hava venjing í at fara um hesar sjúklingar, bæði tá ið talan er um at savna próvtilfar og/ella veita stuðul og geva ráð um, hvørja hjálp viðkomandi kann fáa. Landssjúkrahúsið eigur eisini at kanna móguleikan at tey, ið hava verið fyri neyðtøku (og um neyðugt onnur, ið hava verið fyri harðskapi) kunnu fara inn í annað móttøkurúm, so tey við sjónligum merkjum eftir tað, teimum hevur verið, ikki skulu vera noydd at sita saman við øðrum.

Átak 16.

Fáa í lag fastar mannagongdir hjá myndugleikum og millum myndugleikar at viðgera harðskaparmál og persónar, ið hava verið fyri harðskapi.

- Endamálið er at tryggja, at harðskaparrakt fáa ta hjálp og tann stuðul, teimum tørvar.
- Mettur kostnaður: Eingin kostnaður
- Ábyrgdari: AMR, HMR og samskipari
- Tíðarætlan: Byrja í 2012 og stigvíst ment til 2014

„Tað kann sammetast við, at viðgera eitt sjúkt knæ uttan at taka atlit til, at sjúklingurin vigar 150 kg og ikki iðkar ítrótt. Um tú ikki tekur hædd fyri hesum, ber ikki til at hjálpa sjúklinginum á nøktandi hátt. Sum lækni kendi eg tað eins og harðskapur í parlagi var ein stórur ógreinaður trupulleiki. Eg kendi meg illa av hesum og visti ikki, hvussu eg skuldi handfara mál um harðskap í parlagi og tað varð tí eitt gott høvi hjá mær at finna útav hvussu.“

Ein sjúklingur hjá mær er fyri harðskapi við hús... eg meti tað ávirka heilsu hennara. Og við tað, at vit bæði vita, hvat henni er fyri, so kunnu vit eisini tosa um tað. Okkum nýtist ikki at látast sum, at eg kann grøða hana. Henni er boðin hjálp, men hon ynskir ikki hjálp. Sum er, megnar hon støðuna á sín egna hátt... Eg veit, at eg havi verið førur fyri at bjóða hjálp... vit kunnu halda áfram at tosa um harðskapin, inntil hon sjálv tekur avgerð um at gera nakað miðvíst við støðuna, men tað kemur at taka tíð.“

Kommunulækni, sum í sínum viðtalum er tilvitaður um at spyrja og tosa um harðskap við sjúklingarnar.

Kelda: Aket, A., Berginger, A., Irvine, A. og Garfield, S. (2004) Tackling domestic violence: Exploring the health service contribution. Home office. <http://library.npia.police.uk/docs/hordsolr/rdsolr5204.pdf>. s. 41–42

Átøk, ið vanda sær til teirra, ið fremja harðskap

Fyri at bróta harðskaparringrásina er alneyðugt at hava átøk, sum hava til endamáls at veita viðgerð og hjálp til teirra, sum fremja harðskap. Tað, at ein harðligur persónur kann fara í viðgerð, kann virka fyriryrgjandi bæði fyri makar, børn – og møguligar framtíðar makar. Tað er jú lítið vunnið, um parløg enda av harðskapi, og tann, sum fremur harðskapin, síðani fer í nýtt parløg og heldur fram við tilíkkum atburði. Leggjast kann afturat, at fyra kvinnur hava gist á Kvinnuhúsinum grundað á sama harðskaparmann.²¹

Í Danmark eru nøkur viðgerðartilboð til teirra, sum fremja harðskap og vísur Dialog mod Vold á góð úrslit. Eftir einari viðgerðagongd uppá eitt ár eru 80% av teimum, sum eru harðlig steðga við at fremja harðskap.²² Í tilgongdini samstarvar Dialog mod Vold eisini við makar hjá teimum, sum eru í viðgerð. Royndirnar hjá Dialog mod Vold vísa, at 60% av teimum ørum, sum tey hava samband við ynskja framhaldandi at verða saman, men vilja at harðskapurin skal steðga.

Viðgerðartilboð til harðskaparfremjarar

Áður hevur verið víst á, at børn sum eru fyri harðskapi nógv meiri enn onnur, annaðhvørt fremja ella góðtaka harðskap sum vaksni. Tað merkir, at próvførsla er fyri, at harðskapur er lærdur atburður – sum mong halda kann broytast.

Royndir aðrastaðni vísa, at tey, sum fara í viðgerð, gera tað av trimum orsøkum²³:

1. Tí makin hevur sagt seg vilja rýma úr parlagnum, um viðkomandi ikki søkir sær hjálp
2. Dómsvaldið hevur givið viðkomandi boð um at fara í viðgerð
3. Viðkomandi sjálv/ur søkir sær hjálp, tí hon/hann vil broyta atburð

Fyri tær báðar fyrstu orsøkirnar er talan um tileggjan, sum kemur uttaneftir. Triðja orsök er, at viðkomandi sjálv/ur leitar sær hjálp og tí ein tileggjan, sum kemur innaneftir. Tað er tí eyðsæð, at samfelagið (rættarskipanin, sosiala viðgerðarskipanin og familjuskipanin) hava sín leiklut í at fáa hesi fólk í viðgerð.

Tað er tó trupult at siga nevt hvørji fólkini eru, sum hava tørv á viðgerð – serliga um vit hugsa um, hvussu harðskapur í parlagi og nærsambondum er tabuiseraður. Tá ið viðgerðartilboð verða fingin í lag, má atlit vera at viðgerðartilboðnum, ið eru til rúsdrekkamisnýtarar. Soleiðis er, tí ein lutfalsliga stóru partur av teimum, sum fremja harðskap, hava eisini rúsevnistrupulleikar.²⁴ Sostatt er tað rímligt, at tað ber til at

fáa fatur á nøkrum av teimum, sum fremja harðskap ígjøgnum rúsevni viðgerðartilboð. Um starvsfólk á tilíkkum støðum eru kunnað og vita um viðgerðartilboð til teirra, sum fremja harðskap, ber til hjá teimum at geva sínum klientum hesar upplýsingar. Mælt verður til, at gera eitt viðgerðartilboð til teirra, sum fremja harðskap og, at samstarv fæst við felagskapir og stovnar fyri at kunna bjóða teimum viðgerð, sum hava tørv á tí.

Átak 17.

Fáa í lag eitt skipað viðgerðartilboð til teirra, sum fremja harðskap.

- Endamálið er, at tey, sum fremja harðskap, fáa hjálp og amboð til at steðga við tí. Hetta átakið eigur eisini í sær upplýsing til myndugleikar og almenningin um, at tilboð er.
- Hjá áhugaðum skal eisini bera til at lesa/seta spurningar um viðgerð (eisini ónavngivin).
- Mettur kostnaður: kr. 50.000 í 2012 og síðani kr. 400.000 árliga
- Ábyrgdari: HMR og AMR
- Tíðarætlan: 2012 førleikamenning og klárt at seta í verk í 2013

Átak 18.

Fáa samstarv í lag við m.a. Kvinnuhúsið og tey, sum veita viðgerðartilboð fyri rúsdrekkamisnýtslu.

- Endamálið er at bjóða teimum, sum eru harðlig í parlagi og nærsambondum at taka av viðgerðartilboði til tess at bróta harðskaparringrásina.
- Mettur kostnaður: Eingin kostnaður
- Ábyrgdari: HMR og AMR
- Tíðarætlan: 2013

„Eg sá, at tað hjálpti... Í dag er eingin harðskapur hvørki likamligur harðskapur ella við orðum... Alt eg lærði um at hava tamarhald á sær sjálvum lærði eg har.“ (í viðgerðini)

Harðligur maður, sum greiðir frá úrsliti av viðgerð.

Kelda: Shamai, M. og Buchbinder, E. (2010) "Control of the self: Partner-violent men's experience of therapy", *J Interp Violence*, 25 (7) s. 1349

²¹ Kelda: Kvinnuhúsið

²² Kelda: Dialog mod Vold

²³ Christensen, E. (2010) Alcohol problemer og vold, SFI. s. 16.

²⁴ Christensen, E. (2010) Alkohol problemer og vold, SFI. s. 17.

Fylgiskjal 1

Uppgávir, sum myndugleikar og felagsskapir røkja í sambandi við harðskap í parlaga og nærsambondum

Lands- og ríkismyndugleikar

Løgreglan og ákærvaldið

Løgreglan kannar mál um harðskap. Eru børn í heiminum, skrivar lögreglan eina frágreiðing til Barnaverndartænastuna. Ákærvaldið reisir ákæru í málum um harðskap.

Dómsvaldið

Dómsvaldið tekur avgerð, har revsimál um harðskap er lagt fyri rættin. Dómsvaldið tekur eisini avgerð um hjálparverja (bistandsadvokat).

Kriminalforsorgin

Kriminalforsorgin umsitur varðhaldsfongsling og revsingarfullgerð, ger persónskanningar av ákærdum og hevir eftirlit við sálarliga sjúkum kriminellum, ið fáa sálarfrøðiliga viðgerð. Kriminalforsorgin kann veita onnur viðgerðartilboð enn tey almennu. Sum dømi, kann Kriminalforsorgin í Føroyum hjálpa fangum at fáa hjálp at stýra sínum sinnalagi.

Sjúkrahús

Sjúkrahúsini kring landið taka ímóti sjúklingum, ið hava tørð á sjúkrahúsviðgerð vegna harðskap og neyðtøku. Í hesum sambandi tryggjar sjúkrahúsværkið møgulig prógv, og letur lögregluni politiattest til málið.

Kommunulæknar

Kommunulæknar veita einstaklingum lækniviðgerð og ráðgeving. Kommunulæknar tryggja í summum førum prógv til revsimál og lata lögregluni politiattest.

Gigni

Gigni veitir heilsufrøðiliga tænastru til børn og ung kring alt landið. Ein heilsufrøðingur er útbúgvinn sjúkrarøktarfrøðingur, sum hevir servitan um børn og barnafamiljur. Heilsufrøðingar hava til uppgávu at ráðgeva og vegleiða familjur og børn eftir tørvi, soleiðis at familjan á bestan hátt kann klára avbjóðingina at vera ein familja.

Almannastovan

Uppgávir hjá Almannastovuni eru at veita ráð og vegleiðing um rættindi innan sosialu lóggávuna og at játta ella tilvísa veitingar sambært hesum lógum.

Fólkaskúlin

Fólkaskúlin hevir sum høvuðsuppgávu at veita undirvísing, men skal tryggja, at trivnaðurin í flokkinum er góður og skal hava fyri eyga um trivnaður hjá ávísnum barni er í vanda. Lærarin skal hava skil fyri at varnast um børn eru fyri harðskapi og taka neyðug stig til viðkomandi myndugleikar.

Føroya læraraskúli (Fróðskaparsetur Føroya)

Føroya læraraskúli hevir til uppgávu at útbúgva lærarar og námsfrøðingar. Tey lesandi verða m.a. kunnað um umorganarsvik, undir hesum børð, ið koma frá heimum, har harðskapur er partur av gerandisdegnum. Tey lesandi nema sær eisini vitan um, hvørji tekin ein námsfrøðingur/ lærari skal geva serligan ans og hvørji stig skulu takast, um ein hevir illgruna um, at eitt barn er fyri harðskapi.

Sjúkrarøktarfrøðiskúlin (Fróðskaparsetur Føroya)

Sjúkrarøktarfrøðiskúlin hevir til uppgávu at útbúgva sjúkrarøktarfrøðingar. Hetta inniber millum annað, at útbúgva hesar til at eygleiða, um ein sjúklingur sýnir tekin uppá at hava verið fyri harðskapi, og hvussu samskiptið eigur at fara fram við ein tilíkan sjúkling.

Kommunalir myndugleikar

Kommunurnar

Fyrsti og møguliga einasti myndugleikin, ið útlendsk kvinna møtir, tá hon kemur til landið, er kommunan, har ið hon verður skrásett.

SSP

SSP er ein stytting úr donskum og stendur fyri „skole-social-politi“. Talan er um eitt formligt samstarv millum Mentamálaráðið – Almannamálaráðið – Heilumálaráðið – Kommunusamskipan Føroya – Føroya Kommunufelag og Løgregluna í Føroyum. Endamálið við SSP er at arbeiða fyri at fyrbyggja kriminaliteti og skakandi atburði millum børn og ung.

Barnaverndartænasturnar

Barnaverndartænasturnar arbeiða fyri, at børn, sum liva undir viðurskiptum, ið kunnu skaða teirra heilsu og menning, fáa

neyðuga hjálp og umorgan í rættari tíð, og skal hjálpa teimum við at fáa ein tryggan uppvøkstur. Barnaverndartænasturnar skulu leggja dent á at finna loysnir, sum eru bestar fyri barnið. Myndugleikar og privatpersónar hava fráboðanarskyldu til Barnaverndartænastuna.

Ansingarskipanir

Í kommunalu ansingarskipanunum eru starvsfólk, ið hava eyga fyri trivnaðinum hjá tí einkulta barninum. Tað kunnu vera hesi yrkisfólkini, ið fyrst varnast at trivnaðurin hjá ávísnum barni er í vanda.

Felagsskapir og sjálvsognarstovnar

Kvinnuhúsið

Kvinnuhúsið veitir ráðgeving og vegleiðing til harðskaparraktar kvinnur og er eitt friðskjól, har harðskaparraktar kvinnur saman við børnum, kunnu gista í eina tíð.

Tú og Eg ráðgevingin

Tú og Eg ráðgevingin er ráðgeving undir Barnabata, har børn og ung umvegis telefon, brævkassa og kjatt, kunnu venda sær við alskyns spurningum, trupulleikum ella evnum, tey hava tørð á at tosa við ein vaksnan um. Tað kann vera t.d. kynsligur ágangur, harðskapur, rúsevnistrupulleikar í heiminum og mangt annað. Tað er ókeypis at ringja til ráðgevingina og ber til hjá tí, sum ringir og ráðgevanum at vera dulnevnd.

Barnabati

Barnabati er sjálvstøðugur barnarættindafelagsskapur, hvørs endamál er, við stóði í ST barnarættindasáttmálanum, at virka fyri rættindum hjá børnum og at geva bæði bráðfeingis og meira langskygda hjálp til børn í vanda. Barnabati arbeiðir í høvuðsheitum við upplýsing, útbúgving og vernd.

Heilbrigdi

Heilbrigdi er ein viðgerðarstovnur, sum viðger alkohol- og rúsevnismissnýttarar eftir tí sokallaðu Minnesotafyrmyndini. Í sambandi við viðgerð av hesum trupulleikum, kann koma fram, at viðkomandi antin hevir verið fyri harðskapi ella sjálvur er harðlig/ur. Hetta kann tá eisini verða partur av viðgerðini.

Blákrossheimið

Blákrossheimið í Tórshavn er ein viðgerðarstovnur fyri fólk við rúsdrekkatrupulleikum. Á heiminum fæst avrúsing, viðgerð og eftirviðgerð. Harumframt kann Blákrossheimið bjóða ambulanta viðgerð og familjuviðgerð. Í sambandi við viðgerð av hesum trupulleikum, kann koma fram, at persónurin antin hevir verið fyri harðskapi ella sjálvur er harðlig/ur. Hetta kann tá eisini verða partur av viðgerðini.

Familjudeildin á Føroya Barnaheimi

Á Familjudeildini kunnu familjur búgva í eitt styttri tíðarskeið. Staðið er ætlað familjum, har foreldrini av onkrari orsök hava ilt við at megna uppgávuna sum foreldur, og har mistrivnaður er í familjuni. Ein partur av mistrivnaðinum í familjuni kann t.d. verða harðskapur í familjuni.

Sjálvhjálpin

Sjálvhjálpin er hjálp til sjálvhjálp og er ein ókeypis tænastru, sum fólk kunnu venda sær til við persónligum trupulleikum. Sjálvhjálpin kann veita vegleiðing og nøkur amboð, til at koma víðari í lívinum. Ein sosialráðgevi, ein sálarfrøðingur, ein gudfrøðingur og ein sexologur er knýttur at sjálvhjálpin.

Rættarhjálpin

Rættarhjálpin bjóðar ókeypis lögfrøðiliga hjálp og ráðgeving til einstaklingar. Rættarhjálpin møtir ikki í rættinum.

Amnesty International Føroya deild

Amnesty International er ein heimsumfatandi mannarættindafelagsskapur, ið ger kanningar og tiltøk at fyrbyggja og steðga álvarsligum brotum á rættin til kropsligt og sálarligt sjálvræði (integritet), samvitskufrælsi, framsøgufrælsi og frælsi frá mismuni.

VINNUMÁLARÁÐIÐ
ALMANNAMÁLARÁÐIÐ
INNLENDISMÁLARÁÐIÐ
HEILSUMÁLARÁÐIÐ

